

# Hayat

*Hayata, daima hayata.. dünyaya  
daha çok hayat katalım!...*

Nietzsche

Cilt VI. 15, Kânunuevvel, 1929. Sayı:145

## YAZILAR VE YAZANLAR

Cuma pazar tatili  
Hanım elinin kudreti  
İsmet Paşanın nutku  
Fransada iktisat  
meclisi  
Türk eserleri

*İhsan  
Cevat*

*A. Emrullah  
Nurettin*

Yolcu duygu ve  
görüşleri  
Ankara  
Mazeppa  
Hayat ve neşriyat

*Cevat  
Celal Esat  
Seniha Sami  
Hikmet Şevki*

### Müşahabe:

## Cuma ve Pazar Tatili

Cuma ve Pazar tatili meselesi arasına gazetelerimiz sütunlarını işgal etmektedir. Kendileriyle iktisadî, siyasî ve içtimâî münasebetlerde bulunduğumuz garp âlemi, tatilini Pazara hasrettiği halde bizim tatilimizi başka bir günde yapmamız vaziyette bir aykırılık husule getirmektedir. Bilhassa ecnebî iktisadî müesseselerle sıkı bir temas muhafazasına mecbur olan iktisadî müesseselerimizin bu vaziyetten zarar gördükleri muhakkaktır.

Şunu kaydetmek isterimki bizde eskidenberi hafta tatili mes'elesi dinî bir mes'ele şeklinde telâkki olunmamıştı. Cuma gününün tatile hasrını istilzam eden hiç bir dini kayıt yoktu. Tatil mes'elesi ötedenberi bizde sırf içtimâî bir mes'ele mahiyetini haizdi. Hatta dükkân ve mağazaların Cuma günleri kapanması bile garp ile temastan sonra duyulmuş bir ihtiyacın neticesidir. Bazılarının zannı hlâfına olarak resmî dairelerimizin tatil gününün Cümaya tesadüf ettirilmesi

de eski değil yeni bir usuldür. Tarihlerimiz tetkik edilirse Tanzimattan evel Devlet dairelerinin Cümadan başka günlerde tatil edildiği görülür. Ezcümle Lutfü Tarihi 1247 (1831) senesi vukuatını kaydederken: « Ol vakit Babiâli ile bazı devairi resmiyenin tatilleri Perşembe ile Pazar günleri idi. » (1) diyor.

Lûtfü Tarihi 1246 (1833) senesi vukuatı arasında: « Eskidenberi Babıdefterinin Pazartesi ile Perşembe günleri haftada iki defa tatili mutad idi. Bir aralık tatil yalnız Pazar günlerine tahsis olunmuş idi. Mes'elei mısriye meşagili tatili bütün bütün tatil etmiş ise de meşagilin bertaraf olması münasebetiyle haftada bir defa Perşembe günleri Babıdefteride tatil icra olundu. » (2) diyerek resmî dairelerimizin Cümadan başka günlerde de tatil edilmiş olduğunu anlatıyor. Aynı eser, 1252 (1836) senesi vukuatını kaydederken de aynı mes'eleye dönerek: « O tarihe kadar

Babiâlide hafta içinde tatil için yevmi mahsus olmayup beher gün Babiâli açık bulunmak adet idi. Hazaini şahane memurlarının haftada bir gün tatilleri var idi. Buna kıyasen Babiâlide dahi Perşembe günleri tatil edilmesine karar verildi. Huzuru sadri azamde tertip oluna gelen divanı deavii şeriyenin yevmi mahsusu olan Perşembe günleri tatil münasebetiyle Salıya tahvil olundu, » (3) diyor.

Tanzimat devrine de yetişrek 1265 (1849) ve defat eden Ket-huda zade Arif Efendi hakkında yazılmış olan « Menakibi Ket-huda zade » atlı eserde Arif Efedinin babası Rumeli sudurundan Sadık Efendiden bahsedilirken: « Aslından aklâm ve devairi sairede Cuma günü tatili yokmuş. Hatta Cuma namazına bile Şeyhülislâmlar ve kazaskerler gidemezler, masalihi ibat ile iştigal ederlermiş. Ta ol zamane dekki Müşarünileyh Sadık Efendi Rumeli kazaskeri iken kazasker-

[1] Cilt 3, S. 173.

[2] Cilt 4, S. 100.

[3] Cilt 5, S. 55.

**İktisadî bahıslar:****Fransa Millî İktisat Meclisi**

Fransa da milli iktisat meclisi 16 Kânunusani 1925 tarihli kararname ile ihdas olunmuştur. Milli iktisat meclisi fikri Fransa da pek eskidir. Fakat bu fikri hakikat sahasına nakletmek şerefi M. Herriot ya aittir. Bu müessesenin kendisinden intizar olunan büyük hizmetleri ifa edüp etmediği Fransa da daima mevzuu bahs olan bir meseledir. Biz işin bu safhasından bahsedecek değiliz. Biz yalnız Fransa milli iktisat meclisinin ne şekilde ihdas edildiğini ve nasıl faaliyetine devam etmekte olduğunu tetkik edeceğiz.

16 kânunusani 1922 tarihli kararnamenin birinci maddesi Fransa milli iktisat meclisinin vazifelerini tespit etmektedir. Bu madde ahkânına nazaran milli iktisat meclisi şu vazifeleri ifaya davet olunmuştur: Memleketin iktisadi hayatını alâkadar eden meseleleri tetkik, bu meselelerin halli çarelerini taharri ve bulacağı çarei hallerin kabulünü hükûmete teklif eylemek. Fransa da kararnamenin birinci maddesinin milli iktisat meclisi için tasrih ettiği vazifeler pek mutavazı görülmüştür. Hatta isminin değiştirilmesi bile mevzuu bahsolmuştur.

Milli iktisat meclisi ancak 1927 senesi şubatında hükûmetin bir müracaatı üzerine nazarı dikkatı celbetmiştir. Bu tarihte hükûmet milli iktisat meclisine müracaat ederek işsizlik buhranına mani olmak için hazırladığı bir program hakkında meclisin rey ve mütalaasını almak istemiştir. Hükûmetin bu teşebbüsü üzerine milli iktisat meclisinin ehemmiyeti tebarüz etmeğe başlamıştır.

Filhakika tarihi ihdası olan 1925 senesinden 1927 senesi şubatına kadar

milli iktisat meclisinin rolü pek sönük olmuş ve mevcudiyetini bile kâfi derecede hissettirememiştir. 16 kânunusani 1925 tarihli kararnamenin yedinci maddesi mucibince milli iktisat meclisi senede dört defa içtima etmek mecburiyetindedir. Milli iktisat meclisinin istişaresine iki defa müracaat olunmuştur. Biri mesken buhranı hakkında. Meclisin mesken buhranına çaresaz olmak için ne gibi tedbirler itihaz edilmesi lazımgeldiği hakkında mütalaası sorulmuştur. İkinci defa da umumi hidematta tahakkuk ettirilmesi mümkün olan tasarruf hakkında mütalaasına müracaat olunmuştur. Hükûmet bu iki meselede de milli iktisat meclisiyle istişare ederek tenevvür etmekte haklı idi. Fakat meclisin 1925 senesinde baş gösteren mesken buhranı hakkında beyan ettiği mütalaa pek müdebbirane idi. Verdiği karar mevzuu bahs meseleyi tadil edecek ve yeni bir sureti hal meydana koyacak mahiyette değildir. 1927 senesinde işsizlik hakkındaki mütalaası ise kezalik pek akillane ve müdebbirane idi!

Fakat bu itaat ve tedbirlere ragmen hükûmet bu müessesenin kendisine tevdi olunan vazifeler haricine çıkmasından endişe etmektedir. M. Poincaré bir defasında meclisi açarken şu şayanı dikkat sözleri söylemiştir.

1— Kânunusani 1925 tarihli kararname ile ihdas olunan milli iktisat meclisi bir parlamento mahiyetinde değildir. Millet mümessillerinin ve hükûmetin iktisadi mesaildeki hukuk ve salahiyetleri tam olarak bakidir.» Bundan anlaşılıyor ki Fransa da mevcut olan milli iktisat meclisi istişara ve

hiç bir salahiyeti haiz olmıyan bir müessesedir.

Fakat bu izahattan Fransa da milli iktisat meclisinin ilgası veyahut unutulmağa mahkûm edilmesi düşünülmekte olduğu anlaşılmamalıdır. Fransa da böyle bir fikirde kimse bulunmamıştır. Milli iktisat meclisi iktisadi sahada memlekete daima hizmet edecek ve hükûmete iktisadi hususatta yardım eyleyecek bir müessese olmak sıfatını kaybetmemiştir.

Fransa milli iktisat meclisi hakkında bir çok tenkitler serdedilmiştir. Meclis kırk yedi azadan mürekkeptir. Azadan dokuzu istihlaki, on dördü idare mesaisini, on altısı icra işlerini ve sekizi de sermayeyi temsil etmektedir. Hemen bütün cemiyetler milli iktisat meclisinde tescil edilmektedir. Bu hususta ileri sürülen tenkitlerin en kuvvetli olanlarını zikredelim:

Birinci ve haizi ehemmiyet olan tenkit şudur: Milli iktisat meclisinde temsil edilen büyük federasyonlar iktisadi olmaktan ziyade siyasi teşekküllerdir. Diğer bir tenkit te şu şekilde tebarüz etmektedir: Milli iktisat meclisini teşkil eden azanın adedi az görülmektedir. Fransanın iktisadi kuvvetlerini temdit eden bir meclisin daha vasi teşkilata malik olması lazımgeldiği ileri sürülmüştür. Milli iktisat meclisinde zirai, sinai ve ticari işler şubesinde yalnız dokuz aza bulunduğu ve bunun kâfi olmadığı söyleniyor. Daha bazı ufak tefek tenkitlerde serdedilmiştir.

Fakat bütün bu tenkitlere ragmen milli iktisat meclisi faaliyetine devam etmiş ve memleketin iktisadi hayatında oldukça mühim hizmetler ifasına muvaffak olmuştur. Fransa da bu müessesenin kıymet ve ehemmiyeti günden güne artmaktadır. Yalnız yukarıda izah ettiğimiz gibi Fransa hükûmeti milli iktisat meclisinin iktisadi sahadan harice çıkmaması hususuna Pek ziyade dikkat ve itina etmektedir.

**A. Emrullah.**